

ZAJĘCIA TEORETYCZNE Z WYCHOWANIA FIZYCZNEGO DLA STUDENTÓW UG

1. Aktywność fizyczna w prozdrowotnym stylu życia

- Obecne szacowania wkładu ważności poszczególnych czynników w „polu zdrowia” przypisują największą rolę **stylowi życia**

Rozkład procentowego udziału czterech składowych elementów „pola zdrowotnego”:

- środowisko (naturalne i społeczne)	- 21%	
- dziedziczenia, biologia człowieka	- 16%	
- opieka zdrowotna	- 10%	
- styl życia	- 53%	(1973 r. Marc Lalond)

DEFINICJE:

„ Na prozdrowotny styl życia składają się nie tylko wzory zachowań związanych ze zdrowiem, ale także wartości i postawy ludzi będące odpowiedzią na warunki ich społecznego, kulturowego i ekonomicznego środowiska”.

Abel

„Prowadzenie prozdrowotnego stylu życia umożliwia osiągnięcie intencji nakierowanych na profil zdrowia a wykluczenie zachowań zagrażających mu”.

Ostrowska

Składowe prozdrowotnego stylu życia (Drabik 1996)

Aktywność fizyczna, właściwe odżywianie, kontrola masy ciała, radzenie sobie, odpowiednia ilość snu, niepalenie tytoniu, nienadużywanie używek.

Najistotniejsza zmienna jest aktywność fizyczna podejmowana w sposób dobrowolny.

- **Aktywność fizyczna** to ruch ciała człowieka, który znajduje swój wyraz w wydatku energii na poziomie powyżej tempa metabolizmu spoczynkowego.

(za: Ośiński)

Na **sprawność fizyczną** składa się nie tylko zasób opanowanych ćwiczeń ruchowych, ale i poziom wydolności narządów i układów, zdolności motoryczne (siłowe, szybkościowe, wytrzymałościowe i koordynacyjne), a nawet pewne elementy aktywnego stylu życia.

Jest ona miernikiem zdrowia

- Koncepcja sprawności fizycznej ukierunkowanej na zdrowie (health-related fitness – H-RF)

Komponenty istotne w ocenie optymalnego zdrowia:

- ✓ sprawność krążeniowo-oddechowa,
- ✓ skład ciała,

- ✓ siłę,
- ✓ wytrzymałość mięśniowa,
- ✓ gibkość,
- ✓ postawa ciała.

"Ruch jest w stanie zastąpić prawie każdy lek, ale wszystkie leki razem wzięte nie zastąpią ruchu."

Wojciech Oczko - wielki polski Medyk z XVI w.

■ Rodzaje Aktywności fizycznej

- Beztlenowa (anaerobowa) aktywność fizyczna:

„bez udziału tlenu” – prowadzona z dużą intensywnością, zapotrzebowanie organizmu na tlen przekracza zdolności organizmu do jego dostarczenia a pozyskiwanie energii odbywa się na poziomie procesów beztlenowych. Polega na wykonywaniu intensywnego wysiłku fizycznego w krótkim czasie np.: bieg na krótkim dystansie (sprint), intensywne ćwiczenia siłowe.

- Tlenowa (aerobowa) aktywność fizyczna:

„przy udziale tlenu” – ćwiczenia, przy których organizm jest zdolny do dostarczenia ilości tlenu dla podtrzymania swojego działania przez dłuższy czas (aerobik, jogging, jazda na rowerze, pływanie).

Mieszana (aerobowo-anaerobowa) – mieszanie dwóch rodzajów wysiłku np. total body condition, podbiegi, marszo-biegi szybkie, treningi interwałowe, trening typu tabata

Z punktu widzenia prozdrowotności polecana jest aktywność tlenowa (aerobowa)

■ Aktywne zajęcia tlenowe Kenneth Cooper 1967 (*Aerobics*)

1. Ciągłe ćwiczenia tlenowe - tempo średnie, wykonywane przez dłuższy czas bez przerwy (aerobik, pływanie, bieg, jazda na rowerze).

Na potrzeby rekreacji najkorzystniejszą dla rozwoju zdolności aerobowych jest przedział pomiędzy 65% a 85% tętna maksymalnego.

Aby obliczyć wartość ilości skurczów serca na minutę w granicach bezpiecznych dla trenującego korzystamy z poniższego wzoru:

Maksymalne tętno = 220 – wiek (w latach) (wzór HARVONENA)

Wyliczamy z niego zakres tętna dla osób:

- początkujących - 65-75%
- wytrenowanych - 75 – 85%
- bardzo wytrenowanych – 80 – 85%

2. Przerywane ćwiczenia tlenowe – ćwiczenia tlenowe o dużej intensywności, przerywane częstymi okresami na wypoczynek (interwał).

Okres takiego treningu powinien trwać od 20 do 60 minut.

Piramida aktywności fizycznej

Korzyści wynikające z aktywnego stylu życia:

■ Mniejsze ryzyko choroby wieńcowej i udaru mózgu

(eliminuje 1/3 przypadków zgonów z powodu CHD):

Poprawa równowagi między zaopatrzeniem mięśnia sercowego w tlen a zapotrzebowaniem (zwolnienie akcji serca, obniżenie ciśnienia tętniczego, zwiększenie objętości wyrzutowej)
Poprawa kurczliwości mięśnia sercowego

■ Obniżenie ciśnienia tętniczego krwi:

ciśnienia skurczowego o 3- 11 mm Hg i rozkurczowego o 3- 8 mm Hg (w zależności od poziomu wyjściowego)

■ Poprawa profilu lipidowego

(wzrost o 5- 15 % HDL, mniejszy stosunek CH całk./ HDL)

■ Mniejsze ryzyko cukrzycy t.II (wzrost wrażliwości tkanek na insulinę, spadek insulinooporności)

■ Niższa masa ciała (rzadziej otyłość, szczególnie typu centralnego)

■ Poprawa wydolności układu oddechowego

■ Profilaktyka osteoporozy (zwiększenie masy kostnej, większa masa mięśni-ćwiczenia z oporem)

■ Mocniejsza psychika, większa wytrzymałość na stres i zmęczenie (zmniejszenie napięcia, lęku, objawów depresji)

■ Zmniejszenie wskaźnika umieralności, dłuższe życie o 2 lata)

KORZYSCI WYNIKAJĄCE Z WYKONYWANIA ĆWICZEŃ OPOROWYCH (SIŁOWYCH)

- zwiększają siłę i masę mięśni poprzez zmuszanie ich do większej niż zwykle pracy
- zwiększają wytrzymałość kości
- poprawiają metabolizm organizmu
- poprawiają wygląd ciała
- poprawiają wytrzymałość ścięgien i więzadeł
- redukują ilość tkanki tłuszczowej
- obniżają poziom cholesterolu
- poprawiają tolerancję glukozy i wrażliwość na insulinę

■ Zalecana AF dla osób dzieci i młodzieży (wg WHO 2010)

Godzina dziennie dowolnego wysiłku aerobowego o umiarkowanej lub dużej intensywności

■ Zalecana AF dla osób dorosłych w wieku 18-64 lat wg WHO (2010):

- Najlepiej 150 min wysiłku tlenowego w tygodniu lub minimum 75 min wysiłku tlenowego w tygodniu
- Czas aktywności fizycznej może wzrastać do 300 min/tydzień
- Ćwiczenia siłowe – 2 i więcej dni w tygodniu

■ UWAGA: Osoby starsze

Uwaga na **ryzyko urazu** u osób starszych, które chcą zwiększyć aktywność a fizyczna i nie są do tego przyzwyczajone.

W czasie spacerowania wynosi ono 5 %, w czasie biegania - 57 %

Znacząca poprawa wytrzymałości jest osiągalna u większości starszych ludzi

2. Prawidłowy sposób odżywiania w prozdrowotnym stylu życia

■ Czym jest dieta?

Najprościej mówiąc jest to sposób odżywiania. Potocznie, ale nie do końca prawidłowo, spotyka się to określenie w odniesieniu do diet odchudzających.

Nadwaga – światowe zagrożenie

Po raz pierwszy w historii ludzkości liczba osób cierpiących na otyłość jest wyższa niż liczba umierających z głodu.

Okolo 2 miliardów ludzi na świecie ma nadwagę.

■ OTYŁOŚĆ

Ponad **jedna czwarta** Polaków cierpi na otyłość.

Polacy znaleźli się w pierwszej piątce najbardziej otyłych narodów w Europie.

W ciągu ostatnich kilku lat odsetek osób otyłych w kraju powiększył się o 2,1%.

Aż 25,2 % populacji Polski jest otyła. Wiekowa grupa ryzyka to 35-60 lat.

■ OTYŁOŚĆ wśród dzieci

Problem otyłości i nadwagi jest w Polsce ogromny i ma trend wzrastający.

Zaczyna się od najmłodszych lat, już małe dzieci i młodzież mają nadwagę i są otyłe.

Co piąte dziecko w Polsce waży za dużo.

Już 31,2% ośmiolatków w Polsce ma nadmierną masę ciała .

Wśród dzieci wieku 11-13 lat cierpi na nadwagę i otyłość :

- chłopców w 29,7%

- dziewcząt 14,3

Wśród krajów unijnych polskie dzieci tyją najszybciej

Zasady w żywieniu dla wszystkich osób aktywnych fizycznie:

- regularność (równe odstępy między kolejnymi posiłkami, oczywiście nieprzekraczające 3,5 h),
- różnorodność spożywanych posiłków (pod względem doboru produktów, wykorzystywanych technik kulinarnych),
- dostarczenie odpowiednich ilości składników energetycznych (węglowodany, tłuszcze), budulcowych (białka) oraz regulujących przemianę metaboliczną (witaminy i składniki mineralne),
- odpowiednia proporcja między poszczególnymi składnikami pokarmowymi:
  1. **węglowodany – do 60%** wartości energetycznej diety,
  2. **tłuszcze – do 30%** wartości energetycznej diety,
  3. **białka – minimum 10%** wartości energetycznej diety,
  4. **płyny**

Kontrola masy ciała BMI (body mass index) = masa ciała (kg.)/wysokość (m²)

KLASYFIKACJE	BMI (kg/m ²)	RYZYKO CHOROÓB TOWARZYSZĄCYCH
Niedowaga	< 18,50	Niskie (ale zwiększone ryzyko wystąpienia innych problemów zdrowotnych)
Norma	18,50-24,99	Średnie
Nadwaga	≥ 25,00	Podwyższone
Otyłość wstępna	25,00-29,99	Podwyższone
Otyłość I°	30,00-34,99	Średnie
Otyłość II°	35,00-39,99	Wysokie
Otyłość III°	≥ 40,00	Bardzo wysokie

Klasyfikacja otyłości w zależności od wskaźnika masy ciała (BMI) dla osób dorosłych (Światowa Organizacja Zdrowia 1998)

WIEK	KOBIETY	MĘŻCZYŹNI
	Zawartość tłuszczu (%)	Zawartość tłuszczu (%)
20-24	22,0-25,0	14,9-19,0
25-29	22,0-25,4	16,5-20,3
30-34	22,7-26,0	18,0-21,5
35-39	24,0-27,7	19,3-22,6
40-44	25,6-29,3	20,5-23,6
45-49	27,3-30,9	21,5-24,5
50-59	29,7-33,1	22,7-25,6
> 60	30,7-34,0	23,2-26,2

Normy zawartości tkanki tłuszczowej (%) według producenta wagi Tanita

- **NADWAGA** – to nadmierne ale jeszcze niegroźne gromadzenie w organizmie tkanki tłuszczowej „stan przedchorobowy”.
BMI między 25 a 30 jednostek
- **OTYŁOŚĆ** – dochodzi do patologicznego nagromadzenia tkanki tłuszczowej i rozwoju innych chorób „stan choroby przewlekłej”.
BMI powyżej 30 jednostek, natomiast powyżej 40 –to **otyłość monsturalna**